

**«8D03102 – Мәдениеттану» мамандығы бойынша
философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алу үшін ұсынылған
САРИЕВА АЛЬБИНА ТЕЛЬМАНОВНА
«Қашықтықтан білім беру мәдениет концепті ретінде: жаһандық және жергілікті өлшемдер»
тақырыбындағы диссертациялық жұмысына
Ресми рецензенттің жазбаша
ПІКІРІ**

№ р/н	Критерийлер	Критерийлер сәйкестігі (жауап нұсқалары)	Ресми рецензенттің ұстанымы
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымды дамытудың басым бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі:	Сариева Альбина Тельмановнаның диссертациялық зерттеуі заманауи Қазақстанның стратегиялық даму бағыттарымен тығыз сабақтас. Тандалған тақырып «Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020–2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында» айқындалған «цифрлық оқу экожүйесін» құру міндеттеріне толық жауап береді. «Қашықтықтан білім беру мәдениет концепті ретінде: жаһандық және жергілікті өлшемдер» атты диссертациялық жұмыс «Елдің интеллектуалдық әлеуеті» басым бағытын жүзеге асыруға ғылыми үлес қосады, себебі автор білім беру ортасының трансформациясын жай ғана технологиялық процесс емес, адами капиталды цифрландыру жағдайында қайта жаңғыртуға қажетті кешенді мәдени феномен ретінде зерттейді. Зерттеуші қашықтықтан оқытуды техникалық құрал деңгейінен әлеуметтік-мәдени модернизацияның өзегіне дейін көтеріп қарастырған, бұл қоғамды цифрлық трансформациялаудағы мемлекеттік саясаттың стратегиялық мүдделерімен толық үндеседі.
		1) Диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірі);	А.Т. Сариеваның диссертациялық жұмысы Қазақстан Республикасы Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылыми дамудың басым бағыттарына толық сәйкес келеді. Атап айтқанда, зерттеу «Елдің зияткерлік әлеуеті» басым бағыты аясында әлеуметтік және гуманитарлық ғылымдарды дамытумен, цифрлық қоғам жағдайындағы мәдени

		2) Диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауы) 3) <u>Диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету)</u>	трансформацияларды зерттеумен, білім беру жүйесін жаңғыртумен және адами капиталдың сапасын арттырумен тікелей байланысты. Диссертацияда қашықтықтан оқыту тек техникалық немесе педагогикалық формат ретінде ғана емес, сонымен қатар қазіргі заманғы цифрлық қоғамдағы мәдени коммуникацияның, әлеуметтік бейімделудің және білім беру тәжірибесінің жаңа түрі ретінде қарастырылады. Автор жергілікті мәдени ерекшеліктер мен жаһандық цифрлық үрдістердің өзара әрекеттесуін жан-жақты сипаттайды, жаһандану, цифрландыру және пандемиядан кейінгі кезеңде білім беру кеңістігіндегі мәдени өзгерістерді талдайды. Сонымен қатар, зерттеу нәтижелері Қазақстандағы цифрлық білім беру саясатын, онлайн оқытудың мәдени бағытталған модельдерін және білім берудегі әлеуметтік-мәдени теңсіздікті жеңу тетіктерін дамытуға айтарлықтай ғылыми және практикалық үлес қосады. Осыған байланысты, диссертация тақырыбы қазіргі заманғы ғылыми дамудың басым бағыттарына, әсіресе цифрлық трансформация, мәдени интеграция және адами капиталды дамыту мәселелеріне толық сәйкес келеді.
2.	Ғылымға маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады/қоспайды, ал оның маңыздылығы <u>ашылған/ашылмаған</u>.	Рецензияға ұсынылған диссертация ғылыми зерттеулерге айтарлықтай үлес қосады және оның ғылыми маңыздылығы толықтай жүзеге асты деп ойлаймын. Зерттеу қазіргі заманғы цифрлық қоғам контекстінде қашықтықтан білім беруді мәдени тұрғыдан талдауға бағытталған және бұл мәселені мәдени тұжырымдама ретінде де жан-жақты қарастыруымен ерекшеленеді. Автор қашықтықтан білім берудің жаһандық және жергілікті өлшемдерін байланыстыра отырып, цифрлық мәдениет, мәдени коммуникация, онлайн әлеуметтену, мәдени капитал және цифрлық теңсіздік мәселелерін терең талдайды. Диссертация қашықтықтан білім беру ортасының қоғамдағы құндылықтардың өзгеруіне, әлеуметтік қатынастарға және білім беру тәжірибесінің трансформациясына әсерін ғылыми

			негіздейді. Жұмыстың маңызды ғылыми нәтижелерінің бірі ретінде қашықтықтан білім беруді қазіргі заманғы мәдени кеңістіктің ерекше құбылысы ретінде және оның ұлттық мәдени ортаға бейімделу ерекшеліктерін зерттеу. Сонымен қатар, зерттеуде Қазақстан контекстінде онлайн білім берудің әлеуметтік-мәдени сипаттамалары, қалалық және ауылдық жерлер арасындағы цифрлық алшақтық және тілдік және мәдени факторлардың әсері айқын талданады. Диссертацияның нәтижелері мәдениеттану, білім беру философиясы, цифрлық мәдениет және білім беру саясаты салаларындағы ғылыми зерттеулердің дамуына үлес қосады. Зерттеудің теориялық қорытындылары мен практикалық ұсыныстары цифрлық білім беру жүйесін мәдени тұрғыдан жетілдіру және білім беру кеңістігіндегі әлеуметтік-мәдени мәселелерді түсіндіру үшін маңызды ғылыми негіз бола алады.
3.	Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі: 1) <u>жоғары</u>; 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған	А.Т. Сариеваның диссертациясы автордың академиялық зерттеулердегі жоғары деңгейдегі тәуелсіздігін айқын көрсетеді. Жұмыстың құрылымы жүйелі түрде құрылған, ал зерттеу логикасы үнемі сақталады. Қашықтықтан білім беру мәселесін мәдени тұрғыдан талдай отырып, автор тек теориялық модельдерді қайталаумен шектелмейді, сонымен қатар Пьер Бурдьё, Мишель Фуко және Мануэль Кастельс сияқты ғалымдардың тұжырымдамаларын қазақстандық мәдениеттанулық контекстпен байланыстыра отырып, өзінің ғылыми түсіндірмесін ұсынады. Бұл теориялық материалды терең түсінуді және автордың оны зерттеу нысанына бейімдеу қабілетін көрсетеді. Эмпирикалық бөлім сонымен қатар автордың зерттеудегі тәуелсіздігін растайды. Сауалнамалар мен сұхбат материалдарын жинау, сондай-ақ алынған деректерді статистикалық және сапалық талдау автордың тікелей қатысуымен жүргізілді. Т-тест және регрессиялық талдау сияқты заманауи әдістерді қолдану жұмыстың ғылыми негізділігін арттырады. Сонымен қатар, автор

			алынған нәтижелерді сипаттауға ғана емес, сонымен қатар олардың мәдени және әлеуметтік маңыздылығын талдауға да тырысты. Диссертация сонымен қатар академиялық этика талаптарына толық сәйкес келеді. Сілтеме жасалған әдебиеттер мен ғылыми дереккөздер жүйелі түрде ұйымдастырылған, ал басқа авторлардың тұжырымдары салыстырмалы және сыни тұрғыдан қарастырылған. Жұмыстың мазмұны мен ғылыми қорытындылары автордың зерттеу мәселесін терең түсінетінін, қойылған ғылыми міндеттерді өз бетінше шеше алатынын және кешенді ғылыми зерттеу жүргізетінін көрсетеді.
4.	Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі: 1) <u>негізделген</u>; 2) жартылай негізделген; 3) негізделмеген.	Диссертациялық жұмыстың өзектілігі толығымен негізделген. Автор қашықтықтан оқытуды қазіргі ақпараттық қоғамдағы әлеуметтік қатынастар мен мәдени коммуникацияны қайта құратын маңызды мәдени құбылыс ретінде қарастырады. Бұл зерттеудің теориялық және практикалық маңыздылығын арттырады. Қазіргі уақытта цифрлық трансформация білім беруде түбегейлі өзгерістерге әкелді. Әсіресе, COVID-19 пандемиясынан бері қашықтықтан оқыту кең таралып, қоғамдағы білім беру тәжірибесіне, күнделікті өмірдің құрылымына және білім алушылардың мәдени бейімделу формаларына айтарлықтай әсер етті. Бұл өзгерістерді мәдени тұрғыдан түсіндіру қажеттілігі диссертация тақырыбының өзектілігін арттырады. Автор мәселенің ғылыми ауқымын кеңейтеді, бұл процестерді жаһандану, цифрлық мәдениет және желілік қоғам теорияларымен байланыстырады. Зерттеудің өзектілігі Қазақстан жағдайындағы цифрлық теңсіздік мәселесімен де тығыз байланысты. Диссертация қашықтықтан оқыту жүйесіндегі айырмашылықтарды тек интернетке қол жеткізу мәселесі ретінде ғана емес, сонымен қатар әлеуметтік-мәдени және тілдік сипаттамалармен байланысты күрделі құбылыс ретінде қарастырады. Осы еңбекте қалалық және ауылдық жерлер арасындағы инфрақұрылымдық алшақтық,

			цифрлық сауаттылық, мәдени орта және білім беру тәжірибесіне деген сенім жан-жақты талданады. Бұл зерттеудің қазіргі заманғы қазақстандық қоғам үшін практикалық маңыздылығын арттырады. Сонымен қатар, қашықтықтан оқытудың тұтас мәдени тұжырымдама ретіндегі мәселесі отандық ғылыми зерттеулерде әлі де аз зерттелген. Автор қашықтықтан оқытудың жаһандық және жергілікті өлшемдерін мәдени тұрғыдан байланыстыру арқылы бұл олқылықты толтыруға тырысады. Нәтижесінде, зерттеу қазіргі заманғы мәдениеттанудағы академиялық үрдістерге, білім беру философиясына және цифрлық қоғам теориясына сәйкес тақырыптың стратегиялық маңыздылығын толық зерттейді.
		4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды 1) <u>айқындайды</u>; 2) жартылай айқындайды; 3) айқындамайды	А.Т. Сариеваның диссертациясының мазмұны мен құрылымы тақырыпты толық зерттейді. Жұмыс жүйелі түрде құрылымдалған. Диссертацияның композициялық логикасы «қашықтықтан оқыту», «мәдениет ұғымы» және «жаһандық және жергілікті өлшемдер» сияқты іргелі ұғымдарды бірізді талдауға негізделген және барлық тараулар мазмұнды түрде ұсынылған. Бірінші тарауда автор қашықтықтан оқытудың теориялық және әдіснамалық негіздерін қарастырады. Онда мәдениет ұғымының классикалық және қазіргі заманғы түсіндірмелері, цифрлық қоғам теориялары, желілік коммуникация және онлайн білім беру құбылысының мәдени сипаты талданады. Автор қашықтықтан оқытуды тек педагогикалық тәжірибе ретінде ғана емес, сонымен қатар мәдени мағынаны өндіру кеңістігі ретінде де қарастыруға тырысты. Теориялық бөлімде ұсынылған қорытындылар зерттеудің кейінгі бөлімдерімен логикалық түрде байланысты. Екінші тарау жаһандық мәселелерге арналған. Автор қашықтықтан оқытудың қазіргі жаһандық цифрлық мәдениеттегі рөлін, онлайн платформалардың мәдени делдал ретіндегі қызметін және жаһандық білім беру кеңістігіндегі мәдени бірігу процестерін талдайды. Сонымен қатар, цифрлық тәуелділік,

		әлеуметтік оқшаулану және мәдени стандарттау сияқты тәуекелдерге назар аударылады. Бұл бөлімде халықаралық тәжірибелер мен теориялық ойлардың кең ауқымы қарастырылып, зерттеу тақырыбының жаһандық өлшемі жан-жақты зерттеледі. Үшінші тарауда зерттеу Қазақстанның ұлттық және мәдени контекстіне ауысады. Мұнда қашықтықтан білім беруді қабылдаудың жергілікті сипаттамалары, тілдік орта, цифрлық алшақтық, қалалық және ауылдық жерлер арасындағы айырмашылықтар және мәдени бейімделу мәселелері айқын талданады. Автор қазақстандық қоғамдағы онлайн білім берудің әлеуметтік-мәдени сипатын ашуға ерекше назар аударады. Қорытынды бөлімде теориялық және эмпирикалық зерттеулер қорытындыланады және қашықтықтан білім берудің мәдени бағытталған моделіне қатысты ғылыми қорытындылар ұсынылады. Осылайша, диссертация зерттеу тақырыбын толығымен қамтиды және оның негізгі идеяларын жаһандық және жергілікті деңгейлерде дәйекті түрде дамытады. Жұмыстың құрылымы мен мазмұндық желісі зерттеу логикасына толық сәйкес келеді.
	4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді: 1) <u>сәйкес келеді</u>; 2) жартылай сәйкес келеді; 3) сәйкес келмейді	Ізденушінің диссертациясының мақсаттары мен міндеттері таңдалған тақырыппен тікелей байланысты және оны жан-жақты зерттеуге бағытталған. Автор қашықтықтан оқытудың мәдени тұжырымдама ретіндегі теориялық негізін өзінің басты мақсаты ретінде анықтап, оның жаһандық және жергілікті өлшемдерін жүйелі зерттеуге назар аударды. Зерттеудің мазмұны да осы мақсатқа толық сәйкес келеді. Диссертацияда қойылған мақсаттар зерттеу логикасын бірізді түрде жүзеге асыруға мүмкіндік берді. Автор қашықтықтан оқытудың мәдени сипатын, цифрлық платформалардың делдалдық рөлін және олардың өзара байланысындағы цифрлық алшақтықтың ұлттық ерекшеліктерін зерттейді. Сонымен қатар, зерттеуде жаһандық цифрлық кеңістіктің және қазақстандық әлеуметтік-мәдени ортаның

			ерекшеліктерінің әсері бір уақытта талданды. Бұл жұмыстың мазмұны тақырыптық саладан ауытқымай, негізгі ғылыми мәселелерді толық қамтитынын көрсетеді. Осылайша, диссертацияның мақсаттары мен міндеттерінің жиынтығы зерттеу тақырыбының ғылыми әлеуетін толық зерттеуге және оның теориялық және практикалық маңыздылығын негіздеуге кең мүмкіндік береді.
		4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен құрылысы логикалық байланысқан: 1) <u>толық байланысқан</u>; 2) жартылай байланысқан; 3) байланыс жоқ	А.Т. Сариеваның диссертациясының құрылымы зерттеу логикасына толық сәйкес келеді және барлық бөлімдер бір-бірімен тығыз байланысты. Жұмыс біртұтас ғылыми жүйе ретінде ұсынылған. Автор теориялық пайымдаудан бастап эмпирикалық талдау мен практикалық қорытындыларға дейінгі зерттеу бағытын дәйекті түрде дамытады. ▪ Бірінші тарауда қашықтықтан білім беруді мәдени тұрғыдан зерттеудің теориялық және әдіснамалық негіздері қарастырылады. Онда мәдениет ұғымының заманауи түсіндірмелері, цифрлық қоғам теориялары және желілік коммуникация мәселелері талданады. ▪ Екінші тарауда бұл теориялық қағидалар жаһандық платформаландыру, мәдени бірігу және онлайн білім беру кеңістігінің трансформациясы арқылы жалғасады. Автор жаһандық мәдени кеңістіктегі қашықтықтан білім берудің рөлін жүйелі түрде зерттейді. ▪ Үшінші тарау зерттеудің логикалық жалғасы болып табылады. Бұл бөлімде Қазақстанның ұлттық-мәдени контекстіндегі қашықтықтан білім беру тәжірибесі, цифрлық теңсіздік мәселелері және жергілікті мәдени ерекшеліктер талданады. Сонымен қатар, жаһандық үрдістер мен ұлттық тәжірибенің өзара әрекеттесуіне қатысты нақты ғылыми тұжырымдар келтірілген. Әрбір тарау алдыңғы тараумен мазмұнды түрде байланысты және зерттеу нәтижелері жұмыстың ішкі логикалық үйлесімділігін толық растайды.

		4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған: 1) <u>сыни талдау бар</u>; 2) талдау жартылай жүргізілген; 3) талдау өз пікірін емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген	Сариеваның диссертациясында автор ұсынған ғылыми жаңалықтар мен жаңа шешімдердің жүйелі салыстыруы мен сыни талдауы ұсынылған. Бұл зерттеуде автор қашықтықтан білім беруге қатысты дәстүрлі көзқарастарды қайта қарастыруға тырысады. Атап айтқанда, ол қашықтықтан білім беруді тек техникалық құрал немесе педагогикалық технология ретінде қарастыратын утилитарлық тәсілдерді сыни тұрғыдан бағалайды және оның қазіргі ақпараттық қоғам контексіндегі мәдени құбылыс ретіндегі табиғатын негіздейді. Диссертацияда сондай-ақ жаһандық цифрлық платформалардың рөлін терең талдау бар. Coursera, Moodle, Khan Academy сияқты платформалардың білім беру кеңістігіндегі әсерін зерттей отырып, автор олардың мәдени бірлікті нығайта алатынын атап өтеді. Сонымен қатар, диссертацияда жаһандық цифрлық үрдістер мен жергілікті мәдени ерекшеліктер арасындағы тепе-теңдікті сақтайтын ғылыми балама ретінде қашықтықтан білім берудің мәдени бағдарланған моделін жасақтауға ұсыныстар беріледі. Бұл зерттеудің әдіснамалық жаңалығын арттырады. Практикалық тұрғыдан алғанда, автор цифрлық теңсіздік мәселесін де сыни тұрғыдан талдайды. П. Бурдьенің мәдени капитал теориясы қазақстандық контексте қарастырылған. Бұл қалалық және ауылдық жерлер арасындағы айырмашылықтардың тек техникалық қана емес, сонымен қатар әлеуметтік-мәдени екенін көрсетеді. Бұл зерттеушіге қашықтықтан білім беру кеңістігіндегі теңсіздік механизмдерін тереңірек түсіндіруге мүмкіндік береді. Нәтижесінде, диссертацияда ұсынылған инклюзивті білім беруге қатысты мәдени бағдарланған модельдер мен қорытындылар бұрын қалыптасқан теориялармен салыстырылып, олардың ғылыми артықшылықтары мен Қазақстандағы қазіргі жағдайға сәйкестігін көрсетеді.
5.	Ғылыми жаңашылдық принципі	5.1 Ғылыми нәтижелер мен қағидаттар жаңа болып табыла ма? 1) толығымен жаңа;	Альбина Тельманованың диссертациялық зерттеуі қашықтықтан білім беруді мәдениеттанулық парадигмада кешенді зерделеген алғашқы жүйелі еңбектердің бірі ретінде айтарлықтай

		<u>2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады);</u> 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	жаңашылдыққа ие. Жұмыстың ғылыми жаңалығы келесі нәтижелермен айқындалады: 1) қашықтықтан білім берудің технологиялық, институционалдық және құндылық өлшемдерін біріктіретін тұтас мәдени анықтамасы алғаш рет ұсынылды; 2) жаһандық платформалану мен жергілікті мәдени кодтардың синтезіне негізделген мәдени-бағдарлы модельге ұсыныстар әзірленді; 3) Қазақстанның урбанизациялық және тілдік ерекшеліктерін ескере отырып, цифрлық теңсіздіктің әлеуметтік-мәдени механизмдері алғаш рет жүйеленді. Зерттеуді «жартылай жаңа» деп бағалау оның П. Бурдые мен М. Кастельстің классикалық теорияларына сүйене отырып, оларды отандық мәдени контекстке дербес бейімдеуімен негізделеді.
		5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа болып табыла ма? 1) <u>толығымен жаңа;</u> 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	Сариеваның диссертациялық зерттеуі бойынша жасалған қорытындылар заманауи мәдениеттану ғылымы үшін ғылыми жаңашылдығымен және дербес мазмұнымен ерекшеленеді. Автор қашықтықтан білім беруді ақпараттық қоғамдағы әлеуметтік байланыстар мен адамның субъективтілігін қайта қалыптастыратын дербес мәдени жүйе ретінде қарастырады. Бұл зерттеудің теориялық маңызын арттырады. Қорытындылардың жаңашылдығы бірнеше аспектілер арқылы көрінеді. Автор жаһандық платформалардың медиаторлық рөлі мен жергілікті мәдени кодтардың өзара ықпалдасу заңдылықтарын жүйелі түрде сипаттайды. Сонымен қатар, қазақстандық контекстегі цифрлық теңсіздіктің тек техникалық емес, әлеуметтік-мәдени сипатқа ие екендігі туралы тұжырымдар жасалған. Диссертацияда қашықтықтан білім беруді мәдениеттің «қайта өндіру және трансформациялау механизмі» ретінде түсіндіретін теориялық модель де негізделген. Бұл қорытындылар отандық ғылыми дискурста қашықтықтан білім беруді мәдениеттанулық фокуста кешенді қарастырған зерттеулердің аз болуына байланысты ғылыми тұрғыдан жаңа нәтижелер ретінде бағаланады.

		5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе? 1) <u>толығымен жаңа</u>; 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	Диссертациялық жұмыста ұсынылған басқарушылық және әдістемелік шешімдер ғылыми және практикалық тұрғыдан негізделген. Автор қашықтықтан білім беруді тек инфрақұрылымдық процесс ретінде емес, күрделі мәдени экожүйе ретінде қарастырады. Бұл жұмыстың қолданбалы маңызын күшейтеді. Диссертацияда онлайн оқу дизайнын бағалауға арналған CIID шкаласын қазақстандық контекстке бейімдеу және Learning Management System (LMS) құрылымына мәдени модуль енгізу мәселелері қарастырылған. Автор білім беру ұйымдарында «цифрлық координатор» және «тәлімгер» рөлдерін институционалдандыруға қатысты да нақты ұсыныстар береді. Ұсынылған шешімдердің ерекшелігі – олардың тек технологиялық сипатпен шектелмей, тілдік инклюзия, сенім және әлеуметтік қамту сияқты гуманитарлық өлшемдермен толықтырылуында. Осы тұрғыдан алғанда, диссертациядағы басқарушылық және әдістемелік шешімдерді ғылыми тұрғыдан негізделген әрі отандық тәжірибе үшін өзекті деп бағалауға болады.
6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	Барлық қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде <u>негізделген</u>/негізделмеген (qualitative research және өнертану және гуманитарлық бағыттары бойынша)	Автордың диссертациясында ұсынылған негізгі тұжырымдар мен қорытындылар негізделген. Олар терең теориялық талдау мен кең эмпирикалық деректерге негізделген. Бұл жұмыстың сенімділігін арттырады. Зерттеуде сандық және сапалық әдістерді сапалық зерттеу талаптарына сәйкес біріктіретін аралас әдіс (mixed method) қолданылды. Бұл әдіснамалық тәсіл зерттеу нысанын жан-жақты зерттеуге мүмкіндік берді. Сонымен қатар, Қазақстанның қалалық және ауылдық жерлерінен 540 респонденттің қатысуы алынған нәтижелердің репрезентативтілігін қамтамасыз етеді. Автор сауалнама материалдарын Уэлчтің t-тестін, χ^2 тестін және регрессиялық талдауды қолдана отырып өңдеді және сұхбат деректерін мазмұнды талдауды қолдана отырып талдады.

			Диссертациядағы теориялық қорытындылар Кастельс, Бурдые, Фуко және Хабермастың еңбектерімен логикалық сабақтастықта ұсынылған. Нәтижесінде, жұмыстың қорытындылары қарапайым болжамдарға емес, теориялық және эмпирикалық нақты ғылыми деректерге негізделген деген қорытынды жасауға болады.
7.	Қорғауға шығарылған негізгі қағидаттар	Әр қағидат бойынша келесі сұрақтарға жауап беру қажет: 7.1 Қағидат дәлелденді ме? 1) <u>дәлелденді</u>; 2) шамамен дәлелденді; 3) шамамен дәлелденбеді; 4) дәлелденбеді 7.2 Тривиалды ма? 1) <u>ия</u>; 2) <u>жоқ</u> 7.3 Жаңа ма? 1) <u>ия</u>; 2) жоқ 7.4 Қолдану деңгейі: 1) тар; 2) орташа; 3) <u>кең</u> 7.5 Мақалада дәлелденген бе? 1) <u>ия</u>; 2) жоқ	7.1 Қағидат дәлелденді ме? Диссертацияны қорғауда ұсынылған бес зерттеу қорытындысы теориялық және эмпирикалық дәлелдермен негізделген. Автор қашықтықтан оқытуды Бурдые теорияларын қазақстандық контекстке бейімдеу арқылы негіздейді. Зерттеу нәтижелері сандық деректермен және 540 респонденттің жауаптарының талдауымен расталады. Уэлчтің t-тестінің, регрессиялық модельдердің және сапалық зерттеу әдістерінің үйлесімі жаһандық үрдістер мен жергілікті мәдени ерекшеліктер арасындағы байланысты анық көрсетті. 7.2 Тривиалды ма? Автор қашықтықтан оқытуды тек техникалық немесе педагогикалық құрал ретінде ғана емес, сонымен қатар ақпараттық қоғамның мәдени тұжырымдамасы ретінде де қарастырады. Отандық ғылымда қашықтықтан оқытуды жаһандық және жергілікті мәдени өлшемдер шеңберінде кешенді зерттеу жетіспейді. Автор осы ғылыми олқылықты толтыруға тырысады және білім беру ортасының жаңа мәдени парадигма шеңберінде өзгеруін түсіндіреді. 7.3 Жаңа ма? Диссертацияда ұсынылған қорғау қағидаттары қазіргі заманғы мәдениеттану үшін ғылыми жаңалық болып табылады. Автор жаһандық цифрлық үрдістер мен жергілікті мәдени ерекшеліктердің үйлесіміне негізделген мәдени бағытталған модельді ұсынады. Жұмыстың маңызды нәтижелерінің бірі - цифрлық теңсіздіктің әлеуметтік-мәдени механизмдерін ашу. Автордың қорытындылары бұрыннан бар ғылыми қағидаларды

			қайталамайды, керісінше білім беруді цифрландыру процесін жаңа мәдениеттанулық мазмұнмен толықтырады. 7.4 Қолдану деңгейі: А.Т. Сариеваның зерттеу нәтижелері кең практикалық салдарға ие. Автор ұсынған мәдени бағдарланған модель цифрлық алшақтықты азайту стратегияларын әзірлеуде, білім беру мазмұнын ұлттық контекстке бейімдеуде және EdTech платформаларын пайдаланушылардың мәдени ерекшеліктеріне бейімдеуде тиімді пайдаланылуы мүмкін. Сонымен қатар, диссертацияның нәтижелері білім беру, мәдениет және цифрлық даму салаларында мемлекеттік және институционалдық деңгейлерде саяси шешімдерді жетілдіру үшін ғылыми және практикалық негіз бола алады. 7.5 Мақалада дәлелденген бе? Иә, дәлелденген. Диссертацияның негізгі қағидалары мен зерттеу нәтижелері автордың жарияланған ғылыми еңбектерінде толық көрініс тапқан. Докторант 5 ғылыми мақала жариялады, оның ішінде төртеуі Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті (ҒЖБССҚЕК) ұсынған журналдарда (Өл-Фараби, ҚазҰУ және Қарағанды Университетінің Хабаршысы). Бұл отандық ғылыми басылымдар қашықтықтан оқытудың мәдени тұжырымдама ретіндегі сипатын, «жаңа норма» ұғымын және жаһандық және жергілікті өлшемдер арасындағы байланысты жан-жақты негіздейді. Сандық теңсіздіктің мәдени механизмдеріне қатысты эмпирикалық нәтижелер Scopus дерекқорына кіретін « Journal of Culture and Values in Education» журналындағы мақалада жарияланды. Осылайша, диссертацияның басылымдары талаптарға толық сәйкес келеді және зерттеу нәтижелерінің ғылыми айналымға енгізілгенін көрсетеді.
8.	Дәйектілік принципі	8.1 Әдістеменің таңдауы - негізделген немесе әдіснама нақты жазылған	Жұмыстың әдіснамасы ғылыми талаптарға сай. Автор мақсат, міндет, ұғымдық аппарат пен әдістерді нақты сипаттап, негізгі

Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	1) <u>ия</u> ; 2) жоқ	ұғымдарды операциялизациялауды ғылыми қисынмен жүзеге асырған. Диссертацияның әдіснамалық негізі зерттеу мақсаттарына толық сәйкес келеді және ғылыми тұрғыдан негізделген. Автор сандық (540 респондент) және сапалық (ашық сұрақтар) әдістерін біріктіре отырып, аралас әдісті қолдана отырып, деректердің сенімділігі мен зерттеудің объективтілігін қамтамасыз етті. Жұмыста қолданылған әдіснамалық тәсілдер мен ұғымдарды ғылыми тұрғыдан негіздеу үдерісі анық әрі жүйелі түрде сипатталған. Бұл зерттеудің әдіснамалық негізінің сенімділігін, ішкі логикалық тұтастығын және ғылыми дәлелділігін айқын көрсетеді.
	8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған: 1) <u>ия</u> ; 2) жоқ	Зерттеу нәтижелерінің дәлдігі мен ғылыми репрезентативтілігі заманауи компьютерлік технологияларды және математикалық және статистикалық әдістерді тиімді пайдалану арқылы қамтамасыз етілді. Нақтырақ айтқанда, сандық деректерді өңдеу үшін Уэлч t-тест, χ^2 тесті және регрессиялық талдау әдістері қолданылды, ал айнымалылар арасындағы байланыстар айқын көрсетілді. Сұхбат материалдарын және сапалық жауаптарды өңдеу кезінде мазмұнды талдау және тақырыптық талдау әдістері қолданылды. Бұл ғылыми деректерді жүйелеу мен түсіндірудің дәлдігін арттырды және зерттеудің объективтілігін толық қамтамасыз етті.
	8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді): 1) <u>ия</u> ; 2) жоқ	Иә, диссертацияда ұсынылған барлық теориялық тұжырымдар, анықталған әлеуметтік-мәдени модельдер арнайы жасалған эмпирикалық зерттеу нәтижелерімен толық расталады. Автор П. Бурдьенің «мәдени капитал» және М. Кастельстің «желілік қоғам» теорияларына негізделген тұжырымдамалық қағидаттарды Қазақстанның білім беру кеңістігіндегі нақты өмірлік жағдаймен сәтті біріктірді. Атап айтқанда, сандық алшақтық пен тілдік ортаның онлайн білім берудегі сенім мен заңдылыққа әсері сияқты күрделі байланыстар заманауи статистикалық әдістерді (Уэлчтің рангтік тәртібі, регрессиялық талдау) және сапалық мазмұнды талдауды қолдану арқылы айқын

			көрсетілген. Осылайша, жұмыстағы теориялық ойлар мен практикалық деректер арасындағы ғылыми сабақтастық пен сәйкестік толық қамтамасыз етілген.
		8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен <u>расталған</u> / ішінара расталған / расталмаған	Диссертациядағы барлық маңызды ғылыми тұжырымдар мен қорытындылар сенімді отандық және халықаралық ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен толық расталады. Автор жүйелі түрде мәдениеттанудың классикалық теорияларына (К. Герц, Э. Холл, Г. Хофстеде), цифрлық мәдениет тұжырымдамаларына (М. Кастеллс) және әлеуметтік капитал теорияларына (П. Бурдьё) сүйеніп, зерттеу саласының қазіргі ғылыми контекстін дәл анықтайды. Әдебиеттерді пайдалануға қолданылған осындай тәсіл жұмыстың жоғары теориялық деңгейін және қарастырылып отырған мәселе бойынша автордың ғылыми дискурсты терең түсінгенін көрсетеді.
		8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға <u>жеткілікті</u> /жеткіліксіз	А.Т. Сариеваның диссертациясында пайдаланылған әдебиеттер тізімі (190 дереккөз) осы тақырып бойынша әдебиеттерді терең және жан-жақты шолу үшін толығымен жеткілікті. Тізімнің жеткіліктілігі келесі мазмұндық қамтумен расталады: 1) Теориялық қамту: Мәдениеттану мен әлеуметтанудың классикалық теориялары (П. Бурдьё, М. Кастельс, Г. Хофстеде, М. Фуко, Ж. Бодрийяр, Ги Дебор және т.б.) және цифрлық мәдениеттің қазіргі заманғы тұжырымдамалары жүйелі түрде зерттелген; 2) Халықаралық деңгей: Тізімге ағылшын тіліндегі шетелдік әдебиеттердің кең ауқымы және халықаралық ұйымдардың (ЮНЕСКО, ЭЫДҰ, Дүниежүзілік банк) 2020-2024 жылдарға арналған соңғы аналитикалық есептері кіреді. 3) Контекстік өзектілік: Цифрлық білім беру саясатын және Қазақстанның ұлттық мәдени ерекшеліктерін сипаттайтын отандық ғылыми еңбектер мен нормативтік құжаттар жан-жақты талданған. Жан-жақты және жоғары сапалы дереккөздер жинағы зерттеудің теориялық және әдіснамалық негізін нығайтады.

			Сонымен қатар, автордың қарастырылып отырған мәселені жаһандық және жергілікті деңгейде терең түсінетінін көрсетеді.
9	Практикалық құндылық принципі	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы бар: 1) <u>ия</u> ; 2) жоқ	Сариеваның диссертациялық зерттеуі заманауи мәдениеттану мен білім философиясы үшін жоғары теориялық маңызға ие. Автор «қашықтықтан білім беру мәдениеті» концептін ғылыми айналымға енгізіп, оның мазмұны мен теориялық шекараларын негіздейді. Бұл зерттеудің ғылыми жаңалығын арттырады. Диссертацияда жаһандық желілік құрылымдар мен жергілікті мәдениеттену тетіктерін біріктіретін мәдени-бағдарлы модельді дайындауға ұсыныстар жасалған. Сонымен қатар, «цифрлық білім беру мәдениеті», «мәдени бейімделу» және «цифрлық теңсіздіктің әлеуметтік-мәдени механизмдері» ұғымдары жаңа қырынан қарастырылған. Автор тақырып аясындағы классикалық теорияларды Қазақстанның ұлттық-мәдени контекстіне бейімдеп, цифрлық дәуірдегі мәдени бірегейліктің трансформациясын талдайды. Осылайша, диссертация қашықтықтан білім беруді мәдениеттанулық тұрғыдан түсіндіруді жаңа деңгейге көтеріп, цифрлық мәдениет теориясын толықтыра түседі.
		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары: 1) <u>ия</u> ; 2) жоқ	А.Т. Сариеваның диссертациясының практикалық маңызы зор. Автор ұсынған зерттеу нәтижелері білім беру жүйесін цифрландыруда кеңінен қолданылуы мүмкін. Атап айтқанда, бұл нәтижелер қалалық және ауылдық жерлер арасындағы цифрлық алшақтықты азайтуға бағытталған мемлекеттік бағдарламаларды жетілдіруде маңызды рөл атқаруы мүмкін. Диссертацияның нәтижелері білім беру мекемелерінде қашықтықтан және аралас оқыту модельдерін әзірлеу және білім беру мазмұнын ұлттық мәдени контекстке бейімдеу үшін әдістемелік негіз ретінде пайдаланылуы мүмкін. Сонымен қатар, зерттеу көптілді цифрлық ортада мұғалімдердің мәдени құзыреттілігін дамытуға арналған кәсіби бағдарламаларды әзірлеуге ықпал етеді. Сондай-ақ, мәдени инклюзивтілік тұрғысынан EdTech платформаларын жетілдіру үшін де пайдалы. Диссертацияда ұсынылған ауылдық жерлерге

			арналған үш жылдық «пилоттық модель» зерттеу нәтижелерін тәжірибеге енгізудің механизмі болып саналады. Бұл жұмыстың тек ғылыми ғана емес, сонымен қатар жоғары практикалық құндылығы бар екенін көрсетеді.
		9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа болып табылады? 1) <u>толығымен жаңа</u>; 2) жартылайжаңа (25-75% жаңаболыптабылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	Альбина Тельманқызының диссертациясында ұсынылған практикалық ұсыныстар ғылыми және қолданбалы тұрғыдан инновациялық болып табылады. Автор қашықтықтан білім беруді тек техникалық құрал ретінде ғана емес, сонымен қатар тәуелсіз мәдени тұжырымдама ретінде дамытуға бағытталған мәдениетке бағытталған модельді ұсынады. Жұмыстың ерекшелігі ретінде әлеуметтік-мәдени тетіктер арқылы цифрлық алшақтықты жеңудің нақты жолдарын ұсынады. Автор отбасын қолдау, тілдік оқшаулану және цифрлық капиталды дамыту мәселелеріне ерекше назар аударады. Сонымен қатар, жаһандық LMS платформаларын қазақстандық мәдени контекстке және СПД шкаласына бейімдеу алгоритмі ұсынылады. Ұсынылған шешімдер жаңа мәдени парадигмаға негізделген білім беруді цифрландыруды ілгерілетуге бағытталған.
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы: 1) <u>жоғары</u>; 2) орташа; 3) орташадан төмен; 4) төмен.	Сариева Альбина Тельмановнаның диссертациясындағы академиялық жазу сапасы жоғары деп саналады. Академиялық стиль талаптарын сақтай отырып, автор зерттеу мазмұнын жүйелі, логикалық және түсінікті тілде ұсынды. Жұмыстың сапасы келесі сипаттамалармен анықталады: 1) Академиялық логика: бөлімдер арасындағы құрылымдық және мазмұндық сабақтастық толық сақталған; 2) Терминологиялық сауаттылық: мәдени санаттар мен ғылыми ұғымдар дәл және орынды қолданылған; 3) Рәсімдеу деңгейі: жұмыс жалпы қабылданған академиялық стандарттар мен техникалық талаптарға толық сәйкес рәсімделген. Бұл үміткердің жоғары академиялық жазу дағдылары мен кәсіби зерттеу мәдениетін айқын көрсетеді.

11.	Диссертацияға ескертулер		Автордың диссертациясының жоғары ғылыми деңгейі мен теориялық және әдіснамалық тұтастығын мойындай отырып, бірнеше ескертулерді ескеру қажет. 1) Зерттеу Қазақстандағы қашықтықтан оқыту процестерін жаһандық үрдістермен жан-жақты салыстырғанымен, Орталық Азия елдерінің, атап айтқанда ТМД елдерінің тәжірибесімен салыстырмалы талдауды жеткіліксіз қарастырады. Бұл автор ұсынған «мәдени-бағдарлы модельдің» аймақтық ерекшеліктерін тереңірек зерттеуге мүмкіндік береді. 2) Автор оқыту дизайнын бағалау үшін CIID шкаласын ұсынады және оқытуды басқару жүйелерінде (LMS) «мәдени модульді» енгізу қажеттілігін негіздейді. Дегенмен, егер бұл модульдің интерфейстік шешімдері мен визуалды-символдық сипаттамалары дәлірек талданса, EdTech саласындағы жұмыстың практикалық құндылығы арта түсер еді. 3) Зерттеудің практикалық ұсыныстары білім беру жүйесін дамыту үшін өзекті және маңызды. Дегенмен, кейбір ұсыныстардың кең ауқымын ескере отырып, кезең-кезеңімен іске асыру механизмі, ресурстық мүмкіндіктер және нормативтік-құқықтық база толығырақ анықталса, жұмыстың практикалық қолданылуы жақсарар еді. Бұл ескертулер диссертацияның негізгі тұжырымдарының ғылыми жаңалығын немесе маңыздылығын төмендетпейді. Керісінше, оларды болашақта зерттеу тақырыбын одан әрі дамыту бойынша ұсыныстар ретінде қарастыруға болады.
12.	Докторант мақалаларының зерттеу тақырыбы бойынша ғылыми деңгейі (диссертация мақалалар сериясы нысанында)		Ізденушінің зерттеу тақырыбы бойынша жариялаған ғылыми мақалаларының деңгейі жоғары және диссертацияның негізгі мазмұнын толық қамтиды. Докторанттың барлығы 5 ғылыми еңбегі жарық көрген. Оның ішінде 4 мақала Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті (ҒЖБССҚЕК) ұсынған тізімдегі ғылыми басылымдарда («Аль-Фараби», «Вестник КазНУ», «Bulletin of the Karaganda University») жарияланған, ал 1 мақала Scopus

	қорғалған жағдайда ресми рецензенттер докторанттың зерттеу тақырыбы бойынша әр мақаласының ғылыми деңгейін зерделейді)		халықаралық деректер базасына енетін «Journal of Culture and Values in Education» журналында (2026 ж.) жарық көрген. Бұл жарияланымдар зерттеудің ғылыми нәтижелерінің академиялық ортада мойындалғанын көрсетеді. Жарияланған мақалалардың мазмұны диссертацияның теориялық және эмпирикалық бөлімдерімен өзара тығыз байланысты. Автор қашықтықтан білім беруді технологиялық форматтан дербес мәдениет концепті деңгейіне көтеретін тұжырымдарды ғылыми тұрғыдан жүйелі негіздей алған. Сонымен қатар, мақалаларда жаһандық және жергілікті мәдени өлшемдердің өзара ықпалы, «жаңа норма» ұғымының аксиологиялық рөлі және цифрлық мәдениеттің трансформациялық сипаты жан-жақты талданған. Бұл зерттеудің теориялық тұтастығын айқындайды. Автор өз еңбектерінде сауалнама, тереңдетілген сұхбат және статистикалық талдау әдістерін тиімді қолданған, зерттеу нақты эмпирикалық деректер арқылы дәлелденген. Осылайша, жарияланған ғылыми мақалалар сериясы диссертацияның негізгі ғылыми жаңалығы мен практикалық құндылығын толық ашып көрсетеді. Сонымен бірге, олар PhD дәрежесін алу үшін қойылатын академиялық талаптарға толық сәйкес келеді.
13.	Ресми рецензенттің шешімі (осы Үлгі ереженің 28-тармағына сәйкес)		Сариева Альбина Тельмановнаның «Қашықтықтан білім беру мәдениет концепті ретінде: жаһандық және жергілікті өлшемдер» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы қазіргі заманғы мәдениеттану ғылымының өзекті мәселелерін терең қамтыған, теориялық тұрғыдан негізделген және практикалық маңызы жоғары аяқталған ғылыми зерттеу болып табылады. Диссертант қашықтықтан білім беруді технологиялық форматтан дербес мәдени концепт деңгейіне көтеріп, оның жаһандық унификациялаушы және жергілікті бейімдеуші сипатын алғаш рет кешенді түрде негіздеген. Жұмыста қолданылған аралас әдіснама (mixed-methods) мен 540 респондентті қамтыған эмпирикалық база алынған нәтижелердің шынайылығы мен

			сенімділігіне толық кепілдік береді. Автор ұсынған практикалық ұсыныстар Қазақстанның білім беру жүйесін цифрлық трансформациялауда стратегиялық маңызға ие. Рецензия барысында көрсетілген ескертулер зерттеудің жоғары ғылыми құндылығы мен жаңалығын төмендетпейді. Жұмыс Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің «Ғылыми дәрежелер беру қағидаларында» қойылатын барлық талаптарға толық жауап береді. Осыған сүйене отырып, Сариева Альбина Тельмановнаға «8D03102 – Мәдениеттану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін беруге болады деп есептеймін.
--	--	--	--

Шешімі: Сариева Альбина Тельмановнаның «8D03102 – Мәдениеттану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған «Қашықтықтан білім беру мәдениет концепті ретінде: жаһандық және жергілікті өлшемдер» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы қазіргі заманғы мәдениеттану ғылымының өзекті мәселелерін терең қамтыған, теориялық тұрғыдан негізделген және практикалық маңызы жоғары аяқталған дербес ғылыми зерттеу болып табылады. Диссертант қашықтықтан білім беруді қарапайым технологиялық формат шеңберінен шығарып, оны дербес мәдениет концепті ретінде қарастырған және оның жаһандық унификациялаушы әрі жергілікті бейімдеуші ерекшеліктерін алғаш рет кешенді түрде ғылыми тұрғыдан дәлелдеген. Сонымен қатар, зерттеуде пайдаланылған mixed-methods әдіснамасы мен 540 респондентті қамтыған ауқымды эмпирикалық база алынған нәтижелердің шынайылығы мен сенімділігін толық қамтамасыз етеді. Автор ұсынған «мәдени-бағдарлы модель» мен практикалық ұсыныстар Қазақстанның білім беру жүйесін цифрлық трансформациялауда стратегиялық маңызға ие. Тұтастай алғанда, диссертациялық жұмыс зерттеудің дербес орындалғанын, ғылыми тұрғыдан толық әрі жүйелі жүргізілгенін және жоғары академиялық деңгейде дайындалғанын айқын көрсетеді. Жұмыс «Дәрежелер беру қағидалары» талаптарына толық сәйкес келеді.

Осыған байланысты, ізденушіге «8D03102 –Мәдениеттану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін беруге болады деп санаймын.

Ресми рецензент:

Философия ғылымдарының докторы, профессор
Темірбек Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясының
Ғылыми жұмыстар жөніндегі проректоры

Халықов Қ.З.